

בני ברית ישראל

מועצה אזורית דרום

יו"ר מועצה: אבי ארז
ereza100@gmail.com

עורך: יוסי רזי
razyf@013net.net

עלון מספר 43

לשכת בנימין דה רוטשילד

לשכת נתיבי השלום

לשכת הנשיא ויצמן

לשכת נס

לשכת מצאנו יין

לשכת ראשונים

לשכת המדע רחובות

טבת תשפ"ד

העלון הדיגיטלי

דצמבר 2023

תוכן עניינים

דבר העורך – יוסי רזי

דבר יו"ר המועצה – אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה – אתי גוטסמן, נינה לוי, אבי ארז, עזרא קורן

מה יהיה? מבט אל העתיד – ד"ר יאיר שרן

ישראלים ביפן: היקיקומורי – ד"ר יואב גל

מה זה היה? – לאה רוסמן

פעילות – ענת קורן

בית העם ההיסטורי של רחובות - צבי תדמור

מבט מזווית אדריכלית על בית העם – צבי תדמור

אליהו (אליאס, אלו) כץ – צבי תדמור

היה הייתה עברית – רות קלי

חלון לעלון

יוסי רזי

לפני שלושה ימים דיברתי עם אורית ג'יהסי. עובדת סוציאלית במחלקת הרווחה, עיריית רחובות.

את אורית אני מכיר מזה כשמונה שנים ואני מסייע בידה ליזום פרויקטים לטובת הגברים הוותיקים של העיר, אלה שמחפשים לצאת מהבית, לעשות משהו אחר, בעל משמעות. עד כה הצלחנו לעשות זאת בשני תחומים – חוג דרמטי וספורט – כדור-רשת. אבל זה לא העיקר.

אורית היא אישה מקסימה באמת, כולה אור לאחרים, שופעת חיוכים, מקדמת כל דבר בנועם, בחיוך, בגישה חיובית. מעולם לא פגשתי בה כועסת או עצובה. דיברנו על ענייני הפעילות לוותיקים והיא כרגיל נרתמה לזרז משהו. לבסוף שאלתי אותה כבדרך אגב, את אשר אני שואל הרבה מבני גילה בימים אלה – איך זה להרגיש כאימא לילדים בגיל הגיוס (לאורית ארבעה בנים). שמעתי ממנה המהום של קבלה ו"זה המצב". נפרדנו בחיוך.

והיום לפני הצהריים, קראתי ברשת העירונית שלביא ג'יהסי נפל בצפון עזה. לא הכרתי אותו אישית אבל הצביטה שבלב הייתה גדולה, העצב שהשתלט היה כבד.

הנגיעות שלנו, הוותיקים, במלחמה הזאת, הולכות ומתרבות. ילדינו, הורי נכדינו, מודאגים בימים אלה עד עמקי נשמתם יום ולילה, שמא חלילה תישמע נקישה על דלת ביתם, כמו זאת ששמעה אורית.

נכדינו עצמם – חדורי מוטיבציה, "מורעלים", פטריוטים מאין כמותם, סמל ודוגמא לנו, מתקדמים בין הפירים והטילים והררנ"טים, נלחמים, מחפשים חטופים, מקריבים. בזכותם יש לנו הזמן לנהל את חיינו כרגיל, לשמוע רדיו, לצפות בערוצים, להיפגש, ומעת לעת – לשאול, לחשוב, להרהר, להתלבט על האירועים הקשים, על איך הגענו עד הלום, ועל מה יהיה איתנו הלאה, על כן-לנו, כפרטים, כעם שלם. אנחנו בגילנו מורעלים פחות, ספקנים יותר, כל אחד בדרכו שלו.

נכון לעכשיו

זה המצב

בעלון זה - סיפור עם לקחים של לאה רוסמן, וכתבה אחרונה של רות קלי שנפרדת מאיתנו (אולי זמנית). רות חשפה בפנינו צפונות רבות של השפה שבה אנו משתמשים, שורשים ומקורות של מילים וניבים, וקישורים מרתקים בין אלה לאלה.

תודה לך רות ותמשיכי ליהנות מבריאות ומשמעות

דבר יו"ר המועצה

שלום חברים

בעודי כותב מילים אלו, הובא לקבורה ברחובות סרן ירין יגהלי. תושבי העיר חלקו לו כבוד בדרכו האחרונה, ועמדו לאורך מסלול הלוויה עם דגלי ישראל. זאת הייתה עוד תזכורת כואבת למחיר הכבד שאנחנו משלמים בארץ הזאת על זכותנו לחיות בשלום ובביטחון. סוף המלחמה אינו נראה באופק. החטופים נמקים במנהרות החמס והמפונים אינם רואים אור בקצה המנהרה.

בעלון הקודם סיפרתי על בני הבכור ומשפחתו שפנו מביתם בקיבוץ ארז למצפה רמון. עדיין חיים על מזוודות באחד מבתי המלון בעיר. חברי הקיבוץ קיבלו הצעות לעבור לכפר המכביה, או למרכז קליטה בבאר שבע. בסופו של דבר החליטו להישאר יחד במצפה רמון, בקהילה תומכת ומחזקת, ולא להתפזר לערים אחרות או למרכז הארץ. ברור שהם חווים קשיים רבים, החל מריחוק ממקומות העבודה, חוסר במסגרות מתאימות ויציבות לילדים, ובעיקר עתיד מעורפל. הילדים סובלים מחרדות, וחוסר ביטחון באשר לשאלה אם ומתי יחזרו לביתם.

אמנים רבים מנסים לסייע ולהקל על השהייה מחוץ לבית, ביניהם הזמר דיוויד ברזזה שהופיע לפנייהם בהתנדבות כמובן.

דיוויד ברזזה בהופעה לפני חברי וילדי קיבוץ ארז, במצפה רמון

בתקווה לימים שקטים

אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה

לשכת ראשונים ראשון לציון במפגש חנוכה

התכנסנו אתמול 23/12/10 לחגוג את חג חנוכה חברנו ינודה אלירז ברך על החנוכייה והדליק נרות. שרנו כמה שירי חנוכה וצפינו בסטנדאפיסט. הפעם הזמנו קטרינג שהיה טעים מאד וערוך הסטטי ויפה וכלל גם סופגניות לקינוח. לאחר המופע נשארנו לשיח חברים מאחד וזו היתה הפגישה הראשונה בהשתתפות מלאה של החברים מתחילת המלחמה. היה מרגש עם הרבה חוזק הדדי ואהבת חברים. כל האירוע כולו התבצע בעזרת תרומה שקיבלנו מסגן ראש העיר מר עז'מי שדואג לרווחת המתנדבים בעיר. תודה רבה.

כתבה: אתי גוטסמן

בוקר של שבת בלשכת נס

ב- 16.12.23 שבת בבוקר נפגשנו בביתם של מיה ומני דורפן בנס ציונה, בהשתתפות מרשימה של חברי הלשכה. את המפגש פתחה הנשיאה מלכה סלמונוביץ בברכות לחברים שחגגו יום הולדת השבוע. עברנו להדלקת שמונה נרות עם הקדשה לכל נר ברוח הימים שאנחנו עוברים.

את הנר הראשון אנו מדליקים **לזכרם** של הנספים בפעולת הטרור ב 7 באוקטובר. יהווה הנר אבוקת זיכרון לילדים, למשפחות, לחיילים ולאנשי כיתות הכוננות כולם אנשים טובים, בוני הארץ, מגניה ואוהביה שנרצחו בידי מרצחים שפלים.

את הנר השני אנו מדליקים **לזכרם** של החיילים הנופלים, שחירפו את נפשם בלחימה בתוך עזה ובצפון הארץ. מצדיעים לכם על ההקרבה, על הגבורה, הנחישות, האמונה בצדקת הדרך ושמירה על הומניות.

את הנר השלישי אנו מדליקים **לחיזוקם** של החטופים והשבויים בעזה ומשפחותיהם: עוללים, ילדים, בוגרים ומבוגרים, חיילים ובעלי נתינות זרה שנחטפו בפעולת טרור רצחנית מי ייתן שובם הביתה בשלום במהרה.

את הנר הרביעי אנו מדליקים **לכבודם** של המתנדבים הרבים שעם פרוץ המלחמה פתחו את ליבם ונרתמו בעשייה ובכסף למען תושבי העוטף, לחיילי צה"ל, לעזרה למשפחות החטופים ולעסקים בעורף. רוח ההתנדבות מהווה כוח וחוזק ועוצמה לכולנו. אשרינו שזה העם שלנו. ואנו אומרים תודה!

את הנר החמישי אנו מדליקים **עבור** גבורתם של החיילים שנלחמים גם ברגע זה בחזית ושומרים על גבולות ישראל ועל ביטחונם של האזרחים. חיילנו כמו המכבים של אז, מוכנים להילחם למען מה שהם מאמינים בו. הגבורה של המכבים היא לא רק גבורה פיזית של מעטים מול רבים. היא גם גבורה מוסרית וגבורה אישית. היא מזכירה לנו שאנחנו צריכים להיות חזקים, נחושים ואמונים בעצמנו, גם אם האחרים לא מאמינים בנו.

את הנר השישי אנחנו מדליקים **לכבודה** של התקווה שהטוב ינצח את הרוע. מי ייתן שהערכים והמורשת היהודית שלנו יאירו את דרכנו באור הנכון, ונמשיך לבנות במדינתנו עתיד טוב יותר, ערכי יותר, לילדנו ולנו.

את הנר השביעי אנו מדליקים **להמשך** בנייתה של המדינה שלנו, יהודית ודמוקרטית תוך לכידות חברתית ללא הבדלי מעמדות, דעות, דת ומגזר. מי ייתן שהמדינה שלנו תהווה אור של תקווה ורוח לעולם היהודי כולו, שתהייה מקור של גאווה לאומית וחירות.

את הנר השמיני אנו מדליקים **לכבוד** האנשים הפשוטים כמונו, שחיים כאן למרות הקשיים, יוצרים, קמים כל יום לעמל יומם, מקימים משפחות חדשות, מחדשים, חולמים. והצדעה נוספת ללשכת נס, לחברויות העתידיות ולעשייה המשותפת.

נהנו מהכיבוד הטעים שהוכן ע"י חברי הלשכה שארגנה ציפי פרנק.

הרצאתו של חזי פוזננסקי "מכידון יהושוע ועד חרבות ברזל" הייתה מרתקת. חזי הציג בפנינו את הקשר של עזה לארץ ישראל ועם ישראל במהלך ההיסטוריה של אלפי שנים. המרצה חידד בפנינו את חשיבותה של עזה בהיותה נמל מרכזי באגן המזרחי של הים התיכון. עזה מככבת בין היתר בתקופת יהושע, שמשון, בית חשמונאי, רומאים, עותומנים, בריטים ועד קום המדינה. עם מלחמת הקוממיות גדלה אוכלוסיית עזה פי שתיים כאשר פליטים רבים הגיעו אליה. זה גרם לאירועים שנמשכים עד היום.

סימנו את המפגש המוצלח בתודה למארחים ובברכת ימים שקטים וטובים יותר.

כתבה: נינה לוי

לשכת הנשיא ויצמן ולשכת המדע רחובות במפגש חנוכה

ביום שלישי, נר שיש של חנוכה התכנסו חברי לשכת הנשיא ויצמן ולשכת המדע רחובות, להדלקת נר שיש של חנוכה. האירוע נחוג באדיבות הנהלת בית אנוש ברחובות. על אף המלחמה המתחוללת החלטנו לקיים את מסורת הדלקת החנוכייה בצוותא, ולציין את חג הגבורה והניסים. את האירוע הנחתה בידענות ענת קורן, בליווי שירה של אילנה כץ ונגן האקורדיון הווירטואוז עוזי רוזנבלט, האירוע לווה כמוכן בכיבוד עשיר וטעים.

כתב: אבי ארז

קטיף עגבניות בעוטף של חברים בלשכת המדע

הטלפון מצלצל ומהצד השני אלכס.

"אהלן עזרא, מה נשמע? מחר בבוקר אנחנו יוצאים שניים לקטוף עגבניות בבית עזרא. אם אתה רוצה להצטרף איתי יש מקום פנוי ברכב."

מחר יש לענת הרצאה ואני צריך לסייע לה במחשב, היא בטח תסתדר. חשבתי לעצמי. "נו בטח שאגיע" עניתי בשמחה.

בשגרה יחד עם אלכס אנו מתנדבים בגן רנה סמילנסקי ברחוב יעקב 38 ברחובות. מגרפים, מטאטאים את השבילים, משקים, גוזמים, שותלים ומתחזקים את מתקני הגן.

בימים מתוחים אלו חיפשנו מקום שנוכל לסייע לחקלאים הסמוכים לעוטף עזה והנה מצאנו.

הגענו בשעה 06:30 לחממות של משפחת גבאי בבית עזרא. הצטרפנו שלושה מתנדבים מרחובות, לקבוצה של שישה צעירים מתנדבים מירושלים ומתנדב נוסף בן 80 מכפר שמריהו, צעיר ברוחו ומצחיק.

שימירת ביתו של רחמים בעל החממות, הסבירה לנו שצריך לדלל את העלים הנוגעים ברצפה ולקטוף את אשכולות העגבניות שבשלו.

ברקע שומעים את השאון הלחימה ואת הדי הפיצוצים מקו הגבול. עבודת הקטיף הינה פיזית תוך כדי כריעה עם כפפות, מזמרה ביד עם שיר בלב והשעות עוברות במהירות.

רחמים מודיע לנו על הפסקת תה, מאיץ בנו לשתות הרבה מים ומספר לנו על הקשיים שעובר חקלאי בימים האלה. הרווחים נמוכים וכל העלויות מתגלגלות על החקלאים. בעקבות פעולות

הטרור של החמאס רובם של העובדים הזרים חזר לתאילנד והם החקלאים נשארו עם מעט מאוד עובדים.

בשעה 12:00 אנחנו במצב מפורק, עייפים ורוצים לסיים.

רחמים מודיע "רבותי נא להחזיר את המזמרות ולגשת לבית של **שימרי**, מחכה לכם ארוחה".

אנו ממהרים לעזוב הכול ולהגיע לשולחן ארוך שהכיל כל טוב, מנה ביתית של אוכל עיראקי טעים ומהנה.

בתום הארוחה ממתין לנו ארגז עגבניות עם שקיות ריקות. גם הפעם **רחמים** נכנס לעניינים "חברים, קחו שקיות ותמלאו לכם כמה שתמצאו ותודה לכם ושוב תודה, תברכו על כל מה שעשיתם..."

עבר שבוע והטלפון מצלצל שוב, **אלכס** בצד השני "נו **עזרא**, אתה מגיע מחר לחממה?"

"בוודאי **אלכס** חייבים לעזור לחקלאים שלנו".

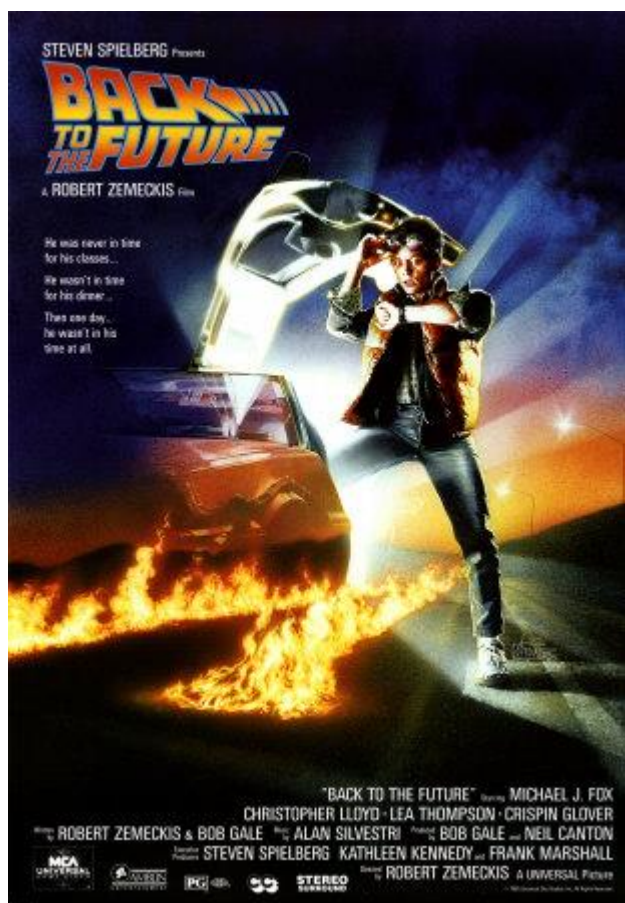
למחרת בבוקר שוב נוסעים דרומה...

עזרא קורן, 24/11/23

מה יהיה? מבט אל העתיד

והפעם: מה יחשבו עלינו הדורות הבאים- רשימה ראשונה

ד"ר יאיר שרן ראש הקבוצה לתובנת העתיד

אני רואה חובה במדור זה, במיוחד בימים אלה, תוך כדי המלחמה בעזה, להתייחס לשאלה מה יהיה? הרבה פונים ושואלים: שש אחרי המלחמה יגיע ומה אז? לא אכנס להיבטים הפוליטיים. אשאיר זאת למדור אחר. בהיבט הטכנולוגי אין לדידי ספק שבעתיד טכנולוגיה לא תהיה יותר חזות הכל. הגנת ישראל תסתמך הרבה יותר על כוחות אנושיים תוך שילוב אמצעים טכנולוגיים מגוונים. ההסתמכות על מודיעין והתרעה טכנולוגית, טובה ככל שתהיה, כשלה. המשמעות תהיה צבא גדול יותר, תקציב בטחון גדול יותר והשקעות גבוהות בתשתית אזרחית מסייעת. ברשימות קודמות עסקנו רבות בתחזיות הקשורות בבינה מלאכותית. בהקשר זה נראה שהתחזית שבינה מלאכותית תחליף בעתיד בני אנוש בהיקף נרחב, לא תתממש בעתיד הנראה לעין ובוודאי לא בתחום הבטחוני.

תארו לעצמכם שאתם ברי מזל (יש יגידו שלא) ואתם חיים עוד מאה שנה. השנה היא 2123 אתם מוקפים בני משפחה וחברים, חלקם אולי אינם בני אנוש (רובוטים אינטליגנטים) והם מתעניינים באורח החיים שהיה כאן ב 2023, מאה שנה קודם לכן. הם מתעניינים ומתמקדים בעיקר בתופעות ומנהגים ששררו בחברה האנושית בכדור הארץ ונראים להם, מנקודת מבטם, בלתי ראויים, מזיקים לא מובנים. כך מתחיל דו"ח מדעי שפורסם לאחרונה ומטרתו להאיר מנהגים ואורחות חיים, שעשויים להראות בעיני הדורות הבאים לא ראויים ואפילו לא מוסריים. עשרות חוקרי עתידים נתבקשו לענות על השאלה - מה יראה בעיני הדורות הבאים דוחה ולא ראוי באורחות החיים וההתנהגויות העכשוויות שלנו?

נתקבלה שורה ארוכה של נושאים שניתן ללמוד מהם גם מה אולי תהיינה ההתפתחויות שתתרחשנה בחיינו בעתיד. עשרת הרעיונות והנושאים שקיבלו משקל גבוה כללו:
א. לטבע לא היו כל זכויות.

ג. לא הייתה הכרה והבנה של הצרכים של בינה מלאכותית ובכלל של בינה לא אנושית.

ד. לא היו תקנות שיסייעו בהגבלת סיכונים מטכנולוגיות חדשות ובמיוחד מבינה מלאכותית.

ה. בעולם היו עדיין מדינות עם גבולות מוכרים שהגבילו את חופש התנועה.

ו. זוגות לא עשו באפן סדיר בדיקות די. אנ. איי. להתאמה לפני נישואין.

ז. אנטיביוטיקה הייתה בשימוש בהיקף נרחב.

ח. לרובוטים לא היו זכויות.

ט. התאמה גנטית של תינוקות לא הייתה אפשרית והייתה אסורה.

י. ארגונים דתיים היו פטורים ממסים במקומות רבים ברחבי העולם.

אין ספק נושאים שמעוררים חשיבה על ההווה והעתיד לקרות. החוקרים רואים בעיני רוחם עולם ללא גבולות שבו בני אנוש ורובוטים עתירי בינה מלאכותית חיים במשותף כשאפילו לגופי טבע (נהרות, הרים, ימים, אגמים וכו') יש זכויות השומרים עליהם ועל שלמותם. מאידך ארגונים בינלאומיים כמו האו"ם כבר לוקחים עבודות כאלה לתשומת ליבם ומקיימים פורומים במטרה לגבש אמנות חדשות שתשפרנה את הבקרה על התפתחויות טכנולוגיות, כמו בינה מלאכותית, על מנת לצמצם ככל הניתן את הסיכונים העתידיים האפשריים מהן לאנושות.

ברשימה הבאה נרחיב יותר בנושא ונעלה עוד סוגיות חשובות שכדאי לענות בהן.

בברכת שיהיה טוב ו-שקט

ישראלים ביפן: היקיקומורי ד"ר יואב גל

בימים אלו של התגייסות כללית של החברה האזרחית למגוון אדיר של פעילות חברתית ושל תמיכה קהילתית בהיקף מרשים, ישנם מקומות בהם מתגלה תופעה הפוכה באופן יוצא דופן לא פחות. המדובר הוא ביפן, כמובן, ובהתנתקותם המכוונת והיזומה של רבים מסביבתם תוך הפגנת חוסר רצון למעורבות חברתית מסוג כלשהו. Hikikomori [引き籠り], שמשמעו בתרגום חופשי להסתגר בבית, מתייחס בדרך כלל לכאלה המאופיינים בנסיגה חברתית והנמנעים מיציאה מהבית לתקופה ארוכה. בהתאם לקביעת משרד הבריאות היפני זו תקופה של למעלה משישה חודשים רצוף. לא רק אפיון ההסתגרות עצמה, אלא שהדבר מלווה גם מבלי לקחת חלק בפעילות חברתית כלשהי, כגון הליכה לבית הספר, עבודה או התרועעות עם חברים, כמובן שעל יחסי מין בכלל אין מה לדבר. היקיקומורי היא תופעה ידועה גם בחברות שפע אחרות אבל ביפן, כמו הרבה דברים אחרים, היא 'מגיעה לקצה'. זוהי נסיגה כמעט מלאה מאילוץ זמן ומרחב בחברה אשר מאתגרת את הקואורדינטות הרגילות של השתלבות בחברה. התופעה מהווה סוג של סטייה חברתית מצד אחד, אבל מאידך איננה מוגדרת כמחלה נפשית על ידי אנשי המקצוע העוסקים בכך. קבוצת מסתגרי ההיקומורי אינם לוקים בנפשם אלא מגיבים ללחצים של זמן וללחצים של ביצועי תפקוד בחברה היפנית באמצעות 'כניסה למרחב המוגן'. ההיבט הנפוץ הוא הימנעות מקשר חברתי מכל סוג שהוא ולהימנע להתמודד עם בעיות בתקשורת עם אחרים. התופעה נחשבת לבעיה חברתית ביפן מאז סוף שנות התשעים, וכיום מוערך שלמעלה ממיליון איש המהווים כאחוז אחד מהאוכלוסייה היפנית חווים את התופעה.

מקור התמונה: מהרשת.

בישראל, בייחוד בימים אלו, כאשר מכל עבר אנחנו מתפעמים מתופעות המסירות החברתית וההתלהבות להגן על ערכים משותפים מצדו של הדור הצעיר, הרי שהתופעה בה כמות כה גדולה של אנשים מסתגרים מהחברה ונועלים את עצמם בחדרם הרחק מהעולם החיצון עשויה להיראות קשה להבנה. אבל, עם כל הקשיים העומדים בפנינו כאן בישראל, יפן עדיין יכולה להיחשב כסביבה חברתית קשוחה, הנתונה תחת לחץ כבד מאוד, עם תוצאות חברתיות מורכבות המאופיינות בעזרת כמה גורמי ההשפעה:

א. צורך בלתי פוסק לעמוד בציפיות ולהתאים את ההתנהגות האישית לנורמות מקובלות

יפן מצפה להרבה מאוד מאזרחיה והחל מגיל צעיר הילדים מודעים היטב לציפיות השונות שיש להוריהם, לחבריהם ולחברה, ובעצם לכול העולם, מהם ומהתנהגותם. הדבר כולל מעקב אחר רשימה ארוכה של כללים כתובים ולא כתובים.

דוגמה אחת מרבות היא תהליך חיפוש העבודה של מחזור הסטודנטים שעומד לסיים את לימודיו האקדמיים. בכל שנה, סטודנטים בשנה השלישית באוניברסיטה מתחילים את התהליך בחודש מרץ והתהליך נמשך בדרך כלל עד השנה הרביעית שלהם עם ראיונות עבודה באוגוסט במטרה להתחיל את שנת העבודה ב-01 באפריל.

כמובן שאין בכלל מה לדבר על 'הטיול הגדול' או על 'שנת חופש' או להתחיל לימודים 'מאחר' יותר. הלימודים אמורים להתחיל מייד עם סיום התיכון יחד עם כל בני המחזור שלך וככה גם תקלט למקום העבודה יחד עם בני גילך ותקודמו במשך השנים כבני אותו מחזור.

כל מי שמסיבה מוצדקת יותר או פחות לא עומד בתנאי הזה נחשב מראש כ'מוצר פגום' וסיכוייו להשתלב במקומות עבודה שיבטיחו לו ולמשפחתו לעתיד פרנסה, יורדים פלאים.

ב. דגש על הנראות

ה'מסך' החיצוני, 'הפסאדה', והנראות של האדם חשובים ביפן באופן יוצא דופן. נדרש מכל אחד לגלות סבלנות אין קץ, סיבולת בזמנים קשים, ולפעמים גם אם מדובר בהיבטים לחלוטין לא הגיוניים. כמובן שאין מקום להתלונן או להראות רגשות.

מקרי מוות בעבודה כתוצאה מ'עבודת יתר' אינם מחזה נדיר כל כך, וזה עוד יותר גרוע כי המשפחות והחברים נותרים לעתים קרובות מאחור בלי להיות כלל מודעים לכמה סבל נגרם. זאת גם בגלל שהיפנים מתגאים ביכולתם לסבול, ויש החושבים שחויית כאב היא הכרחית. יפנים רבים לא יכולים לחלוק חוויות שליליות אפילו עם משפחותיהם וחבריהם כדי לא להכביד עליהם.

ג. הלחץ להיות עצמאי ולא להיות נטל על מישהו

יהיו בהחלט לא מעט המעדיפים להיות לבד מאשר להיות תלויים בנדיבותם של בני משפחה או חברים. יפנים רבים לומדים להימנע מללוות כסף, יש אנשים שיחליטו אפילו לנתק את החברות שלהם אם יקרה הבלתי סביר וחבר יבקש ללוות סכום כסף ניכר. בסביבה חברתית כזו לא מן הנמנע שרבים, בסופו של דבר, מרגישים לא רק לבד, אלא גם בדידות, ואין להם עם מי לחלוק את הנטל שלהם.

ד. בריונות

בגלל המבנה ההיררכי של החברה וחשיבות הוותק, יש אנשים שחווים בריונות מצד המבוגרים והבוסים שלהם בעבודה ונאלצים לסבול את זה ולא להילחם בחזרה. במקרים מסוימים, לחימה בחזרה עלולה להוביל לקשיים נוספים מכיוון שחלק מהעבריינים המתעללים נחושים לנצח ורבים לא משתפים על כך כדי לא להכביד על יקיריהם. התופעה הזו מתפשטת לאורך ורוחב החברה ומגיעה בעוצמות לא מבוטלות גם לבתי הספר החל ממכיתה ג' או ד' ומעלה. תופעת הבריונות בבתי הספר מקבלת לעיתים קרובות גיבוי גם מסגל ההוראה שכפוף אף הוא לאותם חוקים חברתיים.

ה. הנטייה של היפנים לפקפק באנשים ולשפוט מהר מדי

ביפן אנשים בדרך כלל לא נותנים לאחרים ליהנות מהספק והיפנים שונאים כשמפרי חוק נותנים תירוצים. מצד אחד, זה עוזר להם לתת שירות מעולה ולהראות רמה מקצועית גבוהה. מצד שני, זו גם הסיבה שאנשים רבים ביפן חוששים לקחת סיכונים בגלל 'תגובת הנגד' ומהשיפוט ו'גזר הדין' החברתי שיבואו אם לא יצליחו לעמוד בציפיות של אנשים.

ו. תחרות עזה

היפנים אוהבים להתחרות ומתחילים לעשות את זה בגיל צעיר. לעתים קרובות הם משווים את עצמם לחבריהם, חבריהם לכיתה, עמיתיהם לעבודה וכמעט כולם ושופטים את הצלחתם באופן חלקי על סמך זה. יפן משופעת בסטטיסטיקות מכל סוג גם בהשוואה פנימית וגם בהשוואה למדינות נחשבות בעולם. ההנהלות של חברות מסחריות חושבות לעתים קרובות על דרכים לתת משימות שיעודדו את העובדים להתעלות זה על זה ולהוכיח שהם לא פחות מוכשרים או מיומנים מבני דורם. אבל חשוב מאוד לשים לב שהם עושים זאת לא במסגרת הצטיינות 'אישית' אלא בתחרות בין הצוותים. מכאן גם חשוב כל כך המנגנון של גיוס לעבודה של בני אותו מגדר, גיל, השכלה כאשר רצוי גם מאותו מוסד אקדמי, וכל שאר מאפייני אחידות שיאפשרו לצוות הזה לעמוד בתנאי התחרות הבלתי פוסקת.

ז. תחושת 'הזמן'

בסוף המאה ה-19 יפן אימצה את שיטת הזמן המערבית, מה שהוביל לייצור תודעת זמן אחידה, כולל בתיעוש תהליכים, הממשיכים הלאה באופן קיצוני גם כיום. היפנים יצרו לעצמם מסגרות זמן המבוססת על דייקנות, סירוב עמוק לבזבז זמן, מקצבים מואצים וכן הלאה, שהפכו להיות הנורמות החברתיות המקובלות. עם זאת, לא כל בני הנוער יכולים להכיל מסגרת לחץ כזאת של זמן ויעילות בחברה היפנית העכשווית. יתר על כן, היקיקומורי עשוי להיות גם מהלך של דחיית הבגרות, עבור מי שאינו מעוניין להתמודד עם החברה כמבוגר.

לכל מערכות הלחץ החברתי יש להוסיף את העובדה שיפן היא 'גן עדן' למשק בית יחידני וליכולת של הפרט להתנהל בעיקר עם עצמו, לחיות לבד, ולא לצאת מהבית. יש כל כך הרבה נוחות בנגישות למזון מוכן, טרי, מגוון וקרוב. ישנן אינסוף צורות בידור, כלים המאפשרים לגשת לחדשות, לשלם חשבונות, לשחק משחקים ואפילו לתקשר עם חברים בעזרת הרשת. לאור כל זאת, יחד עם כל עוגמת הנפש הקשה של הימים האלו במקומותינו, עם כל המצוקה, הכעס, תחושות האובדן והזעם, ובכלל כל אירועי המלחמה, הרי שביפן, עם השלום, השגרה, וחייו היומיום לעיתים קרובות הדברים עלולים גם הם להיות 'לא משהו'...

מה זה היה?

לאה רוסמן - פסיכותרפיסטית

צילום: ויקיפדיה

"היפנוזה מעבירה אדם למצב אחר של תודעה, שבו מערך ההגנות שלו רופף, וניתן להפעיל עליו מניפולציות שונות באינדוקציה".

אני בקורס היפנוזה אצל דר' קליינהאוז .

בשיח שמתעורר בין המשתתפים -קולגות למקצוע- בעקבות ההתנסויות ההדדיות, מועלים פחדים, חרדות ורגשות שכוחים ששוכנים אי שם בתוכנו.

זזה עלה. זיכרון מאז. מלא חורים ולא שלם.

גם היום, כשאני מנסה להיזכר במה שקרה שם, אני מצליחה לזכור רק את הנסיעה לשם, את זה שהוא הזמין רק אותי לחדרו, את חילופי המשפטים הראשוניים בינינו, ואולי גם את הנסיעה בחזרה.

אני מתאמצת לשחזר עוד, ו...כלום.

חבל, יש לי כל כך הרבה לשאול, אבל היום אין עוד את מי לשאול.

הייתי כבת 8. מזה זמן שעננה קודרת לוותה אותי והעכירה את רוחי. מחשבות מאיימות העסיקו אותי וטרדו את מנוחתי.

בבית הספר, לא הרשיתי למחשבות לחדור ולתפוש מקום. הצלחתי באופן מכוון לסלק אותן.

אבל בבית, הן פרצו, ונטלו ממני שמחת חיים.

אמא הבחינה, ניסתה לדובב, לשאול מה קורה, ואני- לא העזתי לומר. מה שהתחולל בתוכי היה נורא לומר.

היא היתה שולחת אותי אז לפארק עם אחי הגדול, מציידת אותנו בסנדוויצ'ים טעימים עם מלפפון טרי ופריך ביד, ואומרת לו "קח אותה לטיול בחוץ, שתנשום אויר נקי".

אני לא יודעת מה במדויק הצית את זה, אבל בקיץ ההוא, אירעו דברים, שגם היום כשאני מזכרת בהם, מעבירים בי רפרוף חרדה.

יהושע, החבר הטוב של אחי, טבע למוות במהלך בילוי בבריכת גורדון עם בני כתתו, כשהמורה שלנו להתעמלות היה המלווה האחראי.

לא הרבה אחר כך אמא של חברתי הקרובה מתה פתאום, ואחריה מתה גם סבתא של שכנתי.

מסעי הלוויות לבית העלמין עברו ברחוב המקביל לשלי. אנשים מכל קצווי העיר התקהלו וליוו את המתים במסעם האחרון. גם אני צפיתי בהם כשהם נישאים על אלונקה, מכוסים בבד קטיפתי שחור.

בערב בבית, האזנתי ברוב קשב לשיחות המבוגרים על המוות והמופעים האכזריים והלא צפויים שלו.

והמחשבות עלו מעצמן.

מה הטעם בחיים, אם אתה מועד למות בכל רגע. הידיעה הזו בלתי נסבלת. עדיף היה לא להיוולד בכלל. אף אחד לא שאל אותי, וזו מקריות אומללה שהזרע המסוים של אבא פגש את הביצית המסוימת של אמא, כי לו היה אחרת, אז לא הייתי אני. כמה נורא שנידונתי לעבור את המסע הזה.

ניסיתי להסיח את דעתי, להיצמד לפעולות היום יום, נפגשתי עם חברות, והשגתי הפוגות מידי פעם.

לא מותי שלי הפחיד אותי, לשם לא העזתי להפליג. פחדתי שהורי ימותו פתאום, וחששתי מכל יציאה שלהם מן הבית.

תהיתי איך בת דודי, שהתארכה בביתנו בחופשה, מפזזת לה כל כך שמחה וטובת לב.

מה, היא לא יודעת מה אורב ומצפה בסוף לכולם?

כשהעזתי לגלות לה את עובדת המוות, ולהפוך אותה לשותפה שלי לאימה, התאכזבתי לגלות שזה לא עשה עליה שום רושם, אפילו שהשתדלתי להזכיר לה זאת בכל הזדמנות..

ואחי, שהיה לי תמיד משענת, היה מן הסתם מוטרד בעצמו- הוא שיתף אותי בחוויה מזעזעת שהציפה אותו. חברים מבית הספר הזמינו אותו לפיתחו של קבר בבית הקברות המוסלמי שלידנו, שלפו משם גולגולת והחלו לשחק בה ככדור.

ללא מילים היינו שותפים לפחד.

פעם שאלתי את אמא מה מטרת החיים. למה אנחנו נולדים ואז מתים.

תשובתה זכורה לי היטב. "כל אחד מוסיף לכל מה שנוצר ונבנה לפניו, וכך העולם מתקדם".

לא רציתי להשתתף בבניה הזו. מה לי ולעולם הלא נתפש הזה.

כשהתיאבון שלי הלך וירד, נפלה ההחלטה אצל הורי לקחת אותי לדר' נישנביץ', הרופא הטוב שטיפל באמא בילדותה בפולין, והציל לה את העין, וכעת גר בתל אביב ועובד בזמנהוף.

זוכרת את הנסיעה אליו.

עלינו על אוטובוס קו 5 בתל אביב. לא היה מקום לשבת. עמדנו. הורי אוחזים בעמודים, אני מחזיקה בשמלה של אמא ואבא מחבק את כתפי.

חשתי בדאגה של אמא ואבא.

הצטערתי שאני גורמת להם דאגה. הרגשתי כמה הם מצפים שהוא הרופא יפתור את הבעיה שלי.

ומה עבר לי אז בראש? לא זוכרת. הייתי לחוצה? התרגשתי? חששתי שיגלה מה יש לי? רציתי שיגלה?

כל הדרך כנראה התאמצתי לא לתת למחשבות להתפרץ.

אחזתי בהורים יד לכל אחד.

היגענו.

ואבא צלצל בפעמון.

מכאן תמונות הזיכרון שלי מתבהרות מעט.

את הדלת פתח איש מבוגר עם מבט חם ונעים שנחת עלי.

נפתחה שיחה בינו לבין הורי. דברו ביניהם פולנית. שפה שאני לא מבינה. עקבתי אחר הבעות פניהם, מנסה לנחש. הסתכלתי סביב..

זכור לי ריהוט עץ בצבע חום בהיר עם ריפוד בצבע דומה. שטיח גדול בצבע בהיר גם כן. על הקירות תמונות עם מסגרות עבות. זוכרת במעומעם תמונת פורטרט. בפינה פסנתר.

בשלב כלשהו הוא הוביל את הורי לשבת בסלון, וממני ביקש לבוא איתו.

נכנסנו לחדר לא גדול, בהיר, צבוע לבן.

הוא הזמין אותי לשבת על כיסא גבוה שהיה קרוב לשולחן והוא התיישב על כיסא לידי ומבטו אלי.

האם נלחצתי? ישבתי ככה לבד מול מישהו חשוב, רופא. והמישהו הזה מדבר אלי, איתי, ומתבונן לתוך עיני.

זוכרת שהוא שאל אותי אם יש משהו שמטריד אותי.

לא פשוט לענות. זה הרי מפחיד לומר בקול את המחשבות האלה על הורי. למילים יש כוח.

הסתכלתי בעיניו. הוא נראה איש טוב.

חיכיתי. לספר לו או לא. ומה אם אספר והנורא מכל יקרה...?

רציתי כל כך לשמוע ממנו משהו מנחם, איזה סוד, חוכמה מיוחדת, שיש בהם לנצח את המוות.

לבי דפק בחוזקה כשסיפרתי לו.

מה הוא חושב עלי עכשיו? חיפשתי את האישור בעיניו, את ההרגעה. אבל הספקות ומחשבות האימה הציפו, ומיד הוספתי בחשש, ממשיכה לחשוף את פחדיי, שאני לא בטוחה שהוא יכול לעזור, כי גם הוא בן אדם.

כל שאני זוכרת אחרי זה, הוא את חיוכו החם והמבין.

ואת הנסיעה הביתה, ואת אמא אומרת בהקלה שהרופא רשם לי ויטמינים.

לימים, סיפר לי אחי, שגם אותו לקחו לדר' נישביץ', והוא כל כך קיווה שהוא יחולל בו שינוי כמו שעשה אתי, אבל אותו לקחו בגלל שיעול, והוא לא העז לגלות לרופא יותר.

פְּעִימוֹת / עֲנַת קוֹרן

שְׁבַעַה בְּאוֹקטוֹבֶר

שְׁבַעַה שְׁבוּעוֹת.

טלטה

אַל תהוֹם הגְּהִינוֹם

נְפִלְנוּ

וְכַמַּעַט אֲבִדָה תִקְוֶתְנוּ.

דְּמַעַת אִם

לֹא תִמְחָה

שְׁבִרוֹן-לֵב אֲב

לֹא יִרְפָּא

חִיוֵה יְלֵד קֶטָן

לֹא יִמְחַק הַשָּׁטָן

לֵב שְׁבוֹר פּוֹעֵם

טָרָם פְּעִימָה רֵאשׁוֹנָה

נְחֵמָה מְצֹאנוּ

יְלָדָה, אִם, סְבִתָּא

קָרָן אוֹר מְפִצִיעָה

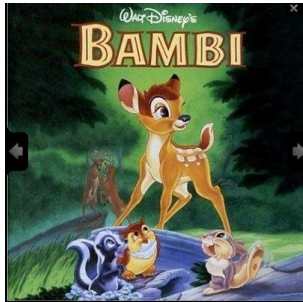
וְיִשׁוּבוּ כָלֵם לְגִבּוֹלֵם.

24.11.2023

על בית העם ההיסטורי של רחובות

צבי תדמור

בסרט האיטלקי המופלא "סינמה פרדיסו" 1988 שמיליוני צופים ברחבי העולם התאהבו בו, סלבטורה מספר על ילדותו והתבגרותו השלובים בהתפתחות הקולנוע, ועל חייו המושפעים מדמותו של אלפרדו - מקרין הסרטים שובה הלב בבית קולנוע שכונתי בעיירה סיציליאנית שקטה. סרט פשוט ותמים של שנות החמישים. בשבילנו, הילדים היה בית העם ה"סינמה פרדיסו" של רחובות.

בבית העם ההיסטורי ראיתי את הסרט הראשון בחיי, "במבי" עופר- צביה" של וולט דיסני. בוקר אחד יצאנו ברגל כל ילדי כיתה ג' של בית הספר העממי ע"ש סמילנסקי הסמוך לבית העם וצפינו בסרט בהתרגשות גדולה. בנות רבות בכיתה ניגבו את הדמעות מעיניהן. כיום, לאחר שבית העם ההיסטורי עבר שימור הוא משמש מבואה של היכל התרבות. על "בית עם" ההיסטורי בחרתי לספר הפעם.

הבניין נבנה על מגרש שתרם יעקב ברוידא לוועד המושבה ב-1890. אחרי שזאב גלוסקין יו"ר חברת כרמל וורשה הודיע כי החברה תבנה את בית העם, הוועד מכר את המגרש לחברה. (החברה הקדישה 20% מרווחיה לבניית מבני ציבור במושבה) לבקשת הוועד גלוסקין הסכים להחליף חלק משטח מגרשו הפרטי כדי להגדיל את שטח מגרש בית העם.

ב-ז' אדר תרע"ב (25 בפברואר 1912) הונחה אבן הפינה בהשתתפות בני המושבה ואורחים רבים. אהרון איזנברג פתח את החגיגה ונשא דברים "... תפילתנו כי יהיה בית העם מרכז לחיינו החברתיים במושבתנו ומתוכו תצא רוח אחד לאגודתנו ולאחדנו למטרותינו הגדולה תחיית עם ישראל ושפת ישראל על אדמת ישראל".

שנה אחרי הנחת אבן הפינה, התקיימה פגישה של ועד המושבה בהשתתפות חברי הוועדה "לבניין בית העם" עם באי כוחה של חברת כרמל וורשה ה"ה גלוסקין וגולדברג. נציגי חברת כרמל הביעו רצונם למסור את הבית למושבה עפ"י עקרונות שקבעו: בית העם ישמש לצרכים ציבוריים של בני רחובות, לאסיפות כלליות,

להרצאות, לקריאות חגיגיות ולנשפים; בית העם יתנהל בהנהגת ועד מיוחד שמספר חבריו יהיו חמישה; במועדים ובשבתות בית העם יפתח רק להרצאות ולקריאות והכניסה אליו תהא חופשית מכל תשלום שכר ובלי כרטיסים; בערב ובבוקר בזמנים הקבועים לתפילה (לבאי בית הכנסת הסמוך "אוהל שרה") יהיה בית העם סגור; להיזהר בחילול שבת ויו"ט בבית העם; השפה הרשמית של בית העם היא שפת עברית, באסיפות מעשיות ניתנה רשות לנהלם גם בשפת היהודית [יידיש] המדוברת. הנאספים הביעו רצונם לקבוע אבן זיכרון בבניין בית העם ורשמו את הנוסח: "בית העם, מוקדש למושבה רחובות מאת חברת כרמל וורשה על ידי אחד ממיסדיה מר זאב גלוסקין תרע"ג." לצערנו, חבל שכיום לא מתקיים הכלל שקבעו המייסדים, ולא מתירים לקיים הרצאות ופעולות תרבות בשבתות ובמועדים בהיכל התרבות (בית העם) של רחובות.

כבר ב-1913, נבחרה הציבור הקפידו על שמירת השבת ועל כך אפשר ללמוד ממכתב המחאה של ועד המושבה ל"ועד בית העם" על חילול השבת שנעשה בפרהסיה בבית העם ביוני 1913, כאשר חברי "המכבי" הצטלמו בפני רבים בבית העם.

בית העם שימש כמרכז החיים התרבותיים, החברתיים והציבוריים. בבית העם התקיימו אסיפות המושבה הכלליות, קונצרטים, נשפי זמרה וריקודים, חתונות, הצגות, הרצאות ומקום לכינוסים. פנחס בן דוד קפרא שעלה ב-1909 מתימן ועבד כפועל אצל האיכר צבי קאהן גר

בית העם לפני מלחמת העולם הראשונה. ברקע בית הכנסת "אוהל שרה"

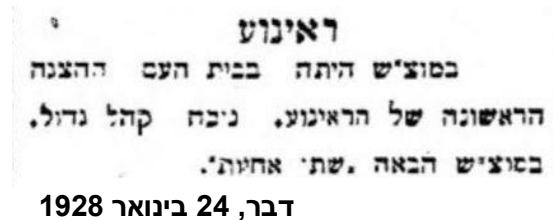
אצלו עם משפחתו במחסן שמעל הרפת. פנחס שם לב שמתחת לבניין בית העם יש מרתף. הוא פנה למשה סמילנסקי וביקש להתגורר עם אמו ואחיותיו במרתף והציע לו, כי בתמורה לדיור יקבל על עצמו אחריות על הבניין, ידאג לניקיונו, יפתח ויסגור את הדלתות לקראת אסיפות ומופעים ויכבה את ה"אורות". כך פנחס כתב בספרו: "בבית העם היו שניים, שלושה פנסים התלויים בתקרה שדלקו ע"י נפט. באמצעות סולם רעוע היינו מגיעים אליהם כדי להדליקם. כיבוי הפנסים נעשה ע"י צינור ארוך ממתכת שהיינו נופחים בו עד שהאור נכבה, היו מקרים שלא הייתי יכול, מעמל היום, לחכות עד גמר האסיפה, ואז מ. סמילנסקי בעצמו היה מכבה ונועל, ומניח את המפתח במקום מסוים."

בשנת 1917 פנחס עבר לגור עם משפחתו בשכונת שעריים וביקש את משה סמילנסקי לתת לאביו למלא את מקומו ובתמורה ייתן לו לגור במרתף בית העם. פנחס הבטיח כי סעידה אשת אביו תעבוד בבית העם בחלוקת ההזמנות וניקוי הרצפות. ואכן, הם עברו לגור במרתף. ב-1930 עבר האב עם משפחתו לגור בשעריים.

בית העם היה למקום מגוריהם של פועלים רבים בעונת הבציר, ושימש ללינת אחרים בנסיבות שונות. למשל, נחום גוטמן שעבד ברחובות ב-1916 תיאר בספרו "החופש הגדול ואו תעלומת הארגזים" את בית העם כסוג של מבוך: "הלכנו לבית העם. שם לנו כל האוֹרְחִים שָׁבְאוּ לְבָצִיר. האולם הגדול היה מלא מפה לפה. הנכנס בו בלילה היתה צפופה לו סכנה, שלא ימצא את דרכו חזרה אל הפתח, כי היה הכרח לעשות כמה סבובים וקפנדריות בין המשכבים. השבילים היו מעוקלים ולא תמיד הובילו אל המוצא הראשי. ממש חידת-מבוך". ב-1921 התגוררו בבית העם 250 פועלים שחיו בצפיפות, אך נאלצו בשל התנאים הקשים לעבור להתגורר במחנה אוהלים בחורשות וכך, ב-1929 התגוררו זמנית בבית העם ובבית הספר העממי הסמוך

משפחות שנקלטו ברחובות מפליטי באר טוביה שהערבים שרפו את בתיהם במאורעות הדמים תרפ"ט.

ב- 1928 המועצה המקומית החכירה את בית העם לקבוצת אנשים פרטיים שיזמה הקרנת הראינוע. הם נדרשו לקבל רישיון מהמועצה מדי שנה. הונהג מס על הצגות הראינוע והוא היווה מקור הכנסה למועצה המקומית.

ההצגה (ההקרנה) הראשונה של "ראינוע" (סרט אילם) בבית העם החלה בינואר 1928. נוכח בה קהל גדול. הביקוש היה גדול ובאוקטובר ואילך הוקרנו 2 הצגות ראינוע מדי מוצאי שבת.

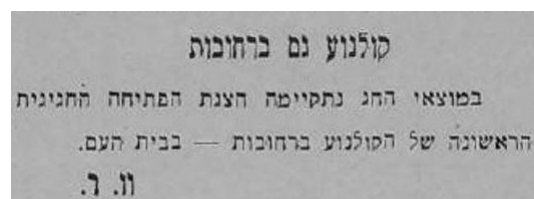
ב- 1930 החוכרים של בית העם ביקשו מהמועצה לאפשר להם לקיים בנוסף לראינוע גם הצגות תיאטרון ולקבל את המרתף. המועצה הסכימה לפנות את המרתף מיושביו ודרשה מהחוכרים להתקין וינטלטורים (מאווררים), להשגיח על הביטחון ודרשה כי התקנת החשמל במקום תעשה באופן חוקי.

החכרת בית העם מנעה מבני רחובות שהיו ידועים עוד מימי חגיגות הפסח כמכניסי אורחים, למצוא מקום לינה עבור תלמידי ביה"ס מתל אביב ומהגליל. הרבה בתי ספר נמנעו לשלוח את תלמידיהם לרחובות. מלבד זאת אנשי רחובות התמרמרו, כי נמנעה האפשרות של הנוער להתעמל בבית העם ולא היה להם מקום להרצאות, לשיחות חברים ולאסיפות. המועצה הבטיחה למצוא מקום אחר לפעילות בני הנוער.

באפריל 1931 פנתה מועצת הפועלים על המועצה לקבל רישיון לחוג את "האחד במאי" בבית העם. הוועד אישר את בקשתם והציב תנאי שלא יניפו את הדגל האדום בבית העם. בדיון שהתקיים בוועד המועצה יהודה גורודיסקי יו"ר המועצה פסק: "אין אנו אפטרופוסים לציבור הפועלים אבל אנו אפטרופוסים לנכסי ציבור. כל זמן שהמועצה לא אדומה, לא נרשה להפוך את אולם בית העם לאדום". והוסיף, "לא הייתי נגד הדגל האדום, לו על ידו היה תלוי דגל לאומי...". אחד מחברי המועצה שהיה גם חבר מועצת פועלי רחובות ציין, כי בכל חגיגות הפועלים תמיד על יד דגל תכלת לבן יש דגל אדום. צריכים להתחשב בציבור הפועלים שרוצה לחוג את חגו בבית העם ולתלות בו ביחד עם דגל תכלת לבן גם דגל אדום.

יו"ר המועצה ביקש מהמזכיר לקרוא את החלטת הוועד הפועל של המועצה שהתקבלה בספטמבר 1928 בה נאמר: "אסור להניף בבית עם שום דגלים מחוץ לדגל לאומי". ועד המועצה החליט להשאיר את ההחלטה בתוקפה וכי בבית העם יונפו רק דגלים לאומיים".

ב- 2 ביוני 1931 התקיימה בחגיגות רבה הקרנתו של הסרט הקולנוע הראשון בית העם ברחובות. באותה שנה ועד המועצה דן במכתביהם של בעלי הקולנוע, פורר ושקולניק. הם הגישו למועצה הצעה לבנות במה בבית העם כדי לאפשר הבאת הצגות תיאטרון של "הבימה" ושל ה"אוהל". בעלי הקולנוע הציעו

הארץ, 2 ביוני 1930

לממן את הקמת הבמה בתמורה להפחתת דמי השכירות שהמועצה גובה מהם. הוחלט לדון

בדבר בישיבת המועצה הבאה, דיון שהתייטר כאשר עלו רעיונות חדשים בנוגע לעתידו של בית העם.

ועד המועצה החליט לייפות את כוחו של יהודה גורודיסקי יו"ר המועצה לנסוע לגלוסקין ולבקשו לקיים את הבטחתו לבנות בית לספרייה ברחובות, יהודה חזר ודיווח לוועד המועצה כי הושג מקור של 2,500 לא"י לבניין בית לספרייה ולבית תרבות. חברת "כרמל" הקדישה 2,000 לא"י מהרווח שנותר לה וכי גלוסקין נידב 500 לא"י. בוועדה שהוקמה נבדקו חלופות והתלבטו בשאלה האם לבנות את כל הבניינים במגרש ציבורי אחר או להרחיב את בית העם, להוסיף לו במה להצגות תיאטרון ולהוסיף אולם קריאה לספרייה.

המועצה החליטה לקבל את הצעת ב"כ חברת כרמל, גלוסקין וגולדברג, להחכיר את המגרש יחד עם בית העם לתכלית בנין מוסדות תרבות ל- 99 שנים לחבר הנאמנים שמנדב את הכסף. אחרי שחבר הנאמנים שינה את שמו ל"אגודת בית העם רחובות" נתנה המועצה תוקף להחלטתה.

ואכן, ב- 1935 נבנו בצמוד לבית העם ההיסטורי האולם לקונצרטים, להצגות תיאטרון, לקולנוע ובניין לספרייה עם חדר קריאה. על כל אלה בכתבה בעלון הבא.

בית העם ההיסטורי עם הספרייה בקומה השנייה, אולם קונצרטים, תיאטרון וקולנוע. אחרי 1935
צילם: רון אברהמס

מבט מהזווית האדריכלית של "בית העם" ההיסטורי*

צבי תדמור

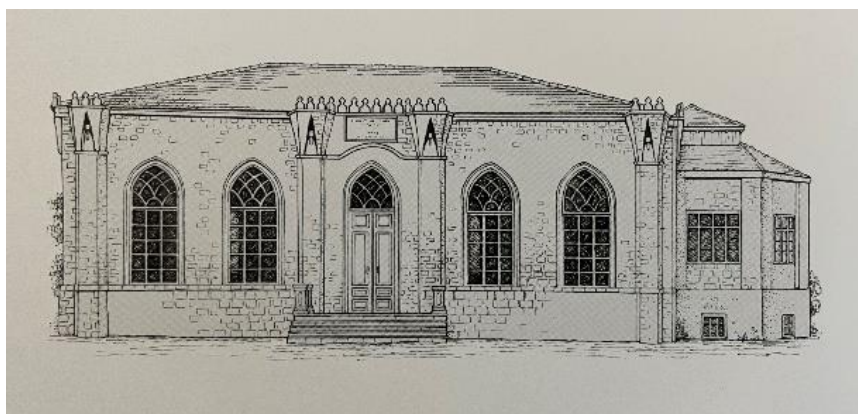
בית העם נבנה בסגנון אקלקטי ע"י אדריכל לא ידוע. קירות הבניין המסיבי בנויים אבני כורכר מסותתות בקפידה והוא מקורה בגג רעפי חרס. חלקו העיקרי של המבנה מוארך וממערב צמוד אליו אפסיס בעל חמש צלעות. מתחת לאפסיס יש מרתף בעל חלונות מרובעים. מתוך גג האפסיס מתרומם חלק מרובע, המקורה אף הוא בגג רעפים. החלל הפנימי מקורה בלוחות עץ וקירותיו המטויחים מעוטרים ברצועת ציורי סטנסיל העוברת סביב סמוך לתקרה. בחזיתות הבניין קבועים חלונות גבוהים בעלי קשת גותית מחודדת. החלונות נותנים בתוך משקופי אבן מלוטשים בקפידה. בכניסה לבניין, במרכז החזית הצפונית. אף היא בעלת קשת גותית. פינות הבית וכן הכניסה מחוזקים בפילסטרים (דמוי עמוד הצמוד לקיר). שבראשם כותרות העשויות זוג תמוכות ועליהן סיומות. ארבע מפינות האפסיס מחוזקות אף הן בפילסטרים, אך אלה חסרי כותרת.

בית העם נועד להיות מקום להתכנסויות של הקהילה, לאסיפות ולפעולות תרבות. גם הבית המרשים הזה, כמו בית הספר וגן הילדים, הוקם במימונה של חברת "כרמל". לא נותרו בידינו תוכניות ואיננו יודעים מי האדריכל אשר תכנן את המבנה, אך נוכחות האפסיס והעיצוב הניאו-גותי של המבנה כולו מעוררים את השאלה מהו המודל אשר שימש את מתכנני המבנה. לכך אפשרויות שלוש תשובות. האחת, שיוזמי הבניין, זאב גלוסקין וחבריו בהנהלת חברת כרמל בוורשה, הזמינו את התכנון אצל אדריכל פולני שבעיניו המושג "בית עם" או "בית קהילה" התקשר תועדתית עם כנסייה. האפשרות השנייה היא היעזרות באחד משני תקדימים מקומיים, או בשניהם גם יחד, בית העם בראשון לציון ובית הקהילה של הטמפלרים במושבה הגרמנית בירושלים. בית העם בראשון לציון קדם לזה שברחובות ב-15 שנים, הוא הוקם בידי התושבים עצמם באמצעים מצומצמים. המבנה הוא פונקציונלי ולא הושקעו מאמצים מיוחדים בעיצובו החיצוני.

בית הקהילה הטמפלרי מרוחק יותר מבחינה גיאוגרפית ובעיקר מנטלית, אך הוא קרוב יותר לבית העם ברחובות מבחינת עיצובו. בית הקהילה הוקם בשנת 1884 על פי תכנונו של האדריכל הטמפלרי תיאודור זנדל. הדמיון בין שני המבנים רב. אך בעוד שהעיצוב הסגנוני של בית הקהילה הוא ניאו רומאנסקי, עיצוב בית העם הוא ניאו גותי.

בניית בית העם, על עיצובו העשיר, הייתה מהירה מאוד. אבן הפינה להקמתו הונחה ביום ז' באדר תרע"ב 1912 וכשנה אחר כך, נערכה חנוכת הבית.

*מתוך הספר "מאה בתים ברחובות" כתב וערך ברוך רביד.

אליהו(אליאס, אלו) כץ. אלוף אולימפי ושיאן עולם.

צבי תדמור

בימים אלה מתנהלת מלחמה קשה ברצועת עזה להשמדת החאמס והחזרת החטופים. בעטיה, נזכרתי כי השבוע, לפני 76 שנים ב- 24 בדצמבר 1947 נרצח אליאס (אליהו, אלו) כץ.

בן 46 היה אליאס בהירצחו בפעולת טרור במחנה הצבאי הבריטי במע'אזי במרכז רצועת עזה. אליאס התגייס לצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה ואחרי שהמלחמה הסתיימה החל לעבוד בהקרנת סרטי קולנוע במחנות הצבא הבריטי בארץ ישראל. הוא היה ההרוג הראשון ברחובות מפעולות הטרור הערבי לאחר קבלת תוכנית החלוקה בכ"ט בנובמבר 1947,

בימיה הראשונים של מלחמת העצמאות בתש"ח. אליאס תושב רחובות הגיע אליה יחד עם אשתו דורה והבת אילנה לאחר מלחמת העולם השנייה. בנובמבר 1936 התחתן עם דורה קמטסן צעירה פינית, שעזבה את מולדתה ועלתה לארץ ישראל. בפברואר 1944 נולדה בתם אילנה.

היה זה בשעת ערב כאשר אליאס היה בדרכו לקולנוע בו עבד, בלוויית חייל בריטי ועובד ערבי שעבד באותו קולנוע. במרחק 200 מטר מהמחנה, החל הערבי לפגור אחריהם והצטרפו אליו שני ערבים אחרים. שלושתם פתחו באש ומהירות נהרג אליאס ונפצע החייל הבריטי. במועצה המקומית רחובות נתקבלה הודעה מהצבא כי יבואו לקחת את הגופה, אחרת הם יקברוה במחנה. אליאס הובא לקבורה לבית העלמין תר"ן ברחובות.

הרוצח הערבי, נאסר והואשם ברצח בכוונה תחילה, אולם לאחר זמן שוחרר כי החייל הבריטי שנפצע עזב את הארץ ולא היה מי שיעיד על מעשה הרצח. הסתדרות "המכבי" בפינלנד פנתה למשרד עו"ד ברנרד (דב) יוסף בתל אביב ובקשו את סיועם בחקירת נסיבות הרצח של אליאס, אך ללא הועיל.

מי היה האיש אליאס (אליהו, אלו) כץ? מעטים מתושבי רחובות כיום יודעים על האיש ואילו רבים בפינלנד הרחוקה מוקירים את זכרו גם היום. עליו אספר.

אליאס (אליהו, אלו) כץ (1901–1947) היה רץ פיני-יהודי, אלוף אולימפי (פריז 1924) בעל שתי מדליות ושיאן עולם. כץ השתייך לקבוצת אתלטים פינים שנודעו בכינויים "הפינים המעופפים".

אליאס נולד בעיר טורקו שבפינלנד בשנת 1901, בנם של שלמה זלמן כץ ומלכה פייניק. כתלמיד בית ספר הוא עבד בערבים כעוזר בחנות מכולת, ושיחק עם חבריו היהודים כדורגל במועדון הספורט המקומי ונודע גם כרקדן נלהב. בצעירותו כאתלט לא הצליח במרוצים קצרים, ולפיכך המליץ לו מאמנו לנסות ולהשתתף במרוצים הארוכים יותר. הוא השתייך למועדון מכבי הלסינקי.

באולימפיאדת פריז (1924) זכה כץ במדליית זהב האולימפית הראשונה שלו יחד עם נבחרת פינלנד בתחרות הריצה הקבוצתית למרחק 3,000 מטר לפני בריטניה וארצות הברית ובמדליית כסף בריצת 3000 מטר מכשולים.

בשנת 1926 קבע אליאס את שיאיו האישיים, בריצת 3000 מטר - 8:35.8 דקות ובריצת 3000 מטר מכשולים - 9:34.5 דקות, תוצאה שדירגה אותו בסוף השנה במקום הראשון בעולם. ביולי אותה שנה, יחד עם חבריו לנבחרת, קבע שיא עולם חדש בריצת מרוץ שליחים 4x1500 מטר. חמישה ימים לאחר מכן הוא וחבריו שיפרו את שיא העולם והעמידו אותו על 16:11.4 דקות.

בשנת 1927 חזר לארץ הולדתו על מנת להתאמן עם חבריו הפינים לאולימפיאדת אמסטרדם (1928), אך בשל פציעה קשה בכף רגלו נמנע ממנו להשתתף ולכן חזר לברלין.

במכביה האירופית הראשונה שנערכה בצ'כיה ביוני 1929 זכה כץ ב-3 מדליות, 2 זהב ו-1 כסף. מדלית זהב בריצת 1500 מ' ובריצת 5000 מ', ובמדליית כסף בריצת שליחים ביחד עם "בר כוכבא" ברלין.

במכביה האירופית השנייה שנערכה באנטוורפן בלגיה ביולי 1930 זכה כץ במדליית זהב בריצת 3000 מטר לפני ולטר פרנקל וכהן מגרמניה. אליאס עזב את ברלין עם התגברות האנטישמיות בשנת 1933 עלה לארץ-ישראל דרך טורקו, שם נפרד מבני משפחתו והתחתן בנישואים פיקטיביים כדי לקבל סרטיפיקט לעלות ארצה. משם הגיע להלסינקי והפליג ארצה.

בארץ עבד כפועל פשוט לאחר שארגוני הספורט לא יכלו לשלם לו בעבור העסקתו כמאמן. יחד עם חבריו ואחיו אליעזר התגורר בתל אביב, ברחוב החשמל, בדירה שנודעה כ"דירת העולים מפינלנד". הוא עבד בשיפוץ אצטדיון "המכביה" בתל אביב, וניהל את העבודה בבניית מסלול הריצה. בהמשך, עבד בתור מאמן ספורט באגודת מכבי. הוא נבחר לאמן את קבוצת הריצה לאולימפיאדת לונדון (1948).

ביולי 2022, 75 שנה אחרי שאליאס נרצח בפעילות הטרור ברצועת עזה, ערכה שגרירות פינלנד בישראל טקס מרגש לזכרו של האלוף אולימפי ושיאן העולמי לשעבר. בטקס הוטבעו חמש הטבעות האולימפיות על קברו, בבית העלמין ברחובות, כבוד שהפינים נותנים לאלופים שלהם. אולם בעוד ששגרירת פינלנד בישראל סיפרה שהבוקר הזה הוא אחד הימים המאושרים בקדנציה שלה, בישראל הרשמית התעלמו.

כמה עשרות אנשים התמקמו בסמוך לשער הכניסה של בית העלמין ברחובות. ניכר היה כי כל הנוכחים במקום נרגשים ודרוכים. סארי אסאיה, כיום חברת הפרלמנט בפינלנד ובוועד האולימפי הבינלאומי, ובעברה אלופת העולם (1933) ואירופה (1994) בהליכה למרחק 10 ק"מ אמרה: "אני כל כך שמחה שיש לי את הכבוד להיות כאן" והוסיפה: "בפינלנד מציינים השבוע 70 שנה לציון המשחקים האולימפיים שנערכו במדינה ב-1952. כמה שעות לאחר מכן עליתי על הטיסה הראשונה לישראל, לא חלמתי להחמיץ את האירוע הזה".

שגרירת פינלנד בישראל, קירסיקה להטו – אסיקאניין, ששיננה בעל פה, במיוחד עבור אותו בוקר, את ההמנון הישראלי, הקשיבה לחברת הפרלמנט והנהנה בהסכמה. "אני מתחילה עכשיו את השנה הרביעית האחרונה שלי בישראל, ואני חושבת שהבוקר הזה הוא אחד הימים

המאושרים ביותר בקדנציה שלי כאן. זה בוקר של הכרת תודה. אני חושבת שזה יום שמכבד מאוד את ישראל, ופינלנד ואת הקשר בין שתי המדינות"

רוני סמולר, היסטוריון פנימי ממוצא יהודי, פנה לכלל הנוכחים ואמר: מאז שחשפתי את סיפורו של כץ בפינלנד הכירו בחשיבותו התרבותית-היסטורית של הרץ היהודי, וכיאה לאלופים אולימפיים מהמדינה שהלכו לעולמם, החליטו להטביע גם על קברו של כץ את חמש הטבעות המהוות את סמל המשחקים האולימפיים."

"זה שבוע מאוד מרגש" סיכמה חברת הפרלמנט של פינלנד: "שבוע שמחבר את ישראל

ופינלנד. הרי המשחקים האולימפיים הראשונים שבהם השתתפו ישראלים היו ב-1952, אצלנו בהלסינקי, עכשיו, כאשר הטבעות האולימפיות מוצמדות לקברו של כץ, אין לי ספק שהברית בינינו רק תלך ותפרח."

שר המדע והתרבות הפיני התנצל ממושכות על שנפקד מהאירוע דיבר רבות בשבחו של כץ וחשיבותו העצומה לספורט בפינלנד, ושלח ברכה מצולמת. ישראל הרשמית לא שלחה נציג לאירוע, וקרוב לוודאי שלהוציא מספר יודעי חן, שמו לא אומר דבר לאיש. "היו שנים שאיגוד האתלטיקה

בישראל העניק גביע נודד על שמו לזוכה בריצת שעה ובריצה ל-20 ק"מ" מספר צביקה כץ אחיינו של האתלט. ב-1981 הוא נכנס להיכל התהילה של הספורט היהודי במכון וינגייט. אבל זהו. בעצם."

*איתי גודר, כתב על הטקס בבית הקברות תר"ן. (הארץ 24 ביולי 2022)

היה הייתה עברית

פרידה ושלום

רות קלי

באנגלית אומרים: ALL GOOD THINGS MUST COME TO AN END = כל הדברים הטובים חייבים להסתיים. גם המדור הזה מסתיים בסוף שנת 2023. לכן נדבר היום על פרידה ועל שלום.

על פי מילון אבן שושן, פְּרִידָה היא הסתלקות זמנית או מוחלטת של אדם מבני חברתו. ב'מילה במילה' יש מילים נרדפות רבות לפרידה. חלק מהן: התרחקות, פרישה, גירושים, ניתוק, הפְּרָדוּת.

מוֹפְרֵד הביטויים: להפריד בין הניצים, להפריד בין בשר וחלב, להפריד בין החלבון והחלמון, להפריד בין נשים וגברים. וגם הפְּרָדָה ומשול.

פְּרָדָה = מספר בלתי זוגי. זְכוּר המשחק: 'זוג או פרד?' [מקובלת גם המילה: פְּרָטָה]

בעל החיים פְּרָדָה = בן כלאיים בין סוסה וחמור. נקרא פרד כי נשאר לבד, ללא בת זוג. לא יכול להתרבות. פְּרָדָה = בת כלאיים כנ"ל. אף היא אינה יכולה להתרבות.

הביטוי 'עיקש כמו פרד' נתון לחילוקי דעות. עד כמה שידוע לי פרד אינו עיקש יותר מסוס או מחמור.

שלום – המילה הנפוצה ביותר בשפתנו. המשמעות העיקרית של השלום = מצב ללא מלחמה. אני מחכה ומקווה שיהיה לה כיסוי בקרוב. בינתיים נשיר: 'וכשיבוא, יבוא שלום... ופְּרוֹס סוכת שלום עלינו...'

רבים הצירופים עם המילה שלום: שְׁלוֹם אמת, שְׁלוֹם בית, שְׁלוֹם קבע, איש שלום, ברית שלום, ועידת שלום, חס ושלום, בית משפט השלום, רודף שלום, סע לשלום, עבר בשלום, וגם: מְסַכְּן את השלום.

במקורותינו: בספר במדבר ו': "וישא ה' פניו אליך וישם לך שלום." בשמואל א' פרק כ"ה, הורה המלך דוד לנערים ששלח אל נבל הכרמלי, שיתחילו את הפגישה ויגידו לו: "אתה שלום, וביתך שלום וכל אשר לך שלום." בקהלת ג': "עת מלחמה ועת שלום." ובתהילים קכ"ב נאמר: "יהי שלום בחילך, שלוה בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך."

מוֹפְרֵד אישים ששמן הפרטי שלום: הסופר שלום אש, הזמר שלום חנוך, הקומיקאי שלום אסייג.

מקור המילה שלום = שְׁלָם. מְלֵא. תמים. שאינו פגום. שלא חסר בו כלום. שאינו בספק. בריא. ומהשורש ש.ל.מ. יש בעברית נגזרות רבות, בכולן מוטיב השלמות. השְׁלָם = 1. גרם לשלום.

2. עשה שלם. שלם = קיבל מוצר או שירות והשלים את חלקו בעסקה על ידי תשלום עבורו. תשלום = נתינת כסף כתמורה בעד סחורה, כשכר לעובד, כפירעון חוב. תשלומים = סילוק חוב לא בבת אחת אלא חלקים חלקים ממנו בריווחי זמן מסוימים. שילומים = כסף שניתן לניצולי שואה מממשלת גרמניה כפיצוי על סבלם ואובדן רכושם במלחמת העולם השנייה. שלם = שילום, תשלום. ומוקר הביטוי - שלמי תודה. שלם = פקיד במוסד ציבורי או מסחרי העוסק בתשלום משכורות לעובדים. ומי ייתן ויונת השלום תביא שלום עלינו.

כן, הגענו עד הָלוֹם, ועלי לומר שלום. ועכשיו, בשעת פרידה, לכולכם אגיד תודה.

לראות, להביט, להתבונן

צילם יוסי רזי

עידן שתיי

חטוף

סטודנט באוניברסיטת חיפה

חבריו מגיעים מדי מוצאי שבת לכיכר החטופים בתל אביב
הם ניצבים על אי התנועה בשדרות שאול המלך כשלושה עשר צעדים
ישר דרומה (לכיוון מחנה מטכ"ל) מהבמה המרכזית, במת הנואמים.
(ישנן עוד שלוש במות מול מסכים מתאימים)
הם אוחדים בשלטי תמונות אלו

נתראה בעלון הבא

תם ולא נשלם